

MUHANDISLIK

& IQTISODIYOT

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

№ 5
maxsus son

2025
IYUL

Milliy nashrlar

OAK: <https://oak.uz/pages/4802>

05.00.00 – Texnika fanlari
08.00.00 – Iqtisodiyot fanlar

Google Scholar

OPEN ACCESS

ULRICHSWEB[™]
GLOBAL SERIALS DIRECTORY

Academic
Resource
Index
ResearchBib

ISSN
INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

CYBERLENINKA

OpenAIRE

ROAD

INDEX
COPERNICUS
INTERNATIONAL

BASE

Crossref

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

**BAKALAVR
TALABALARINIG
MAQOLALARI
TO'PLAMI**

РЭУ.РФ
РОССИЙСКИЙ ЭКОНОМИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИМЕНИ Г.В. ПЛЕХАНОВА
ТАШКЕНТСКИЙ ФИЛИАЛ

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Elektron nashr, 61 sahifa,
oktyabr, 2025-yil.

Bosh muharrir:

Zokirova Nodira Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, DSc, professor

Bosh muharrir o'rinbosari:

Shakarov Zafar G'afarovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori, PhD, dotsent

Tahrir hay'ati:

Abduraxmanov Kalendar Xodjayevich, O'z FA akademigi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori, professor

Maxkamov Baxtiyor Shuxratovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shaumarov Said Sanatovich, texnika fanlari doktori, professor

Turayev Bahodir Xatamovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Allayeva Gulchexra Jalgasovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Arabov Nurali Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Maxmudov Odiljon Xolmirzayevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Xamrayeva Sayyora Nasimovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bobonazarova Jamila Xolmurodovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Irmatova Aziza Baxromovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bo'taboyev Mahammadjon To'ychiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shamshiyeva Nargizaxon Nosirxuja kizi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor,

Xolmuxamedov Muhsinjon Murodullayevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Xodjayeva Nodiraxon Abdurashidovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Amanov Otabek Amankulovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Qurbonov Samandar Pulatovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Zikriyoyev Aziz Sadulloyevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Tabayev Azamat Zaripbayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sxay Lana Aleksandrovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Ismoilova Gulnora Fayzullayevna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Djumaniyazov Umrbek Ilxamovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kasimova Nargiza Sabitdjanovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kalanova Moxigul Baxritdinovna, dotsent

Ashurzoda Luiza Muxtarovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Sardor Begmaxmat o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Botirali Roxataliyevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor

Tursunov Ulug'bek Sativoldiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Bauyetdinov Majit Janizaqovich, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti dotsenti, PhD

Botirov Bozorbek Musurmon o'g'li, Texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sultonov Shavkatjon Abdullayevich, Kimyo fanlari doktori, (DSc)

Jo'raeva Malohat Muhammadovna, filologiya fanlari doktori (DSc), professor.

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

- 05.01.00 – Axborot texnologiyalari, boshqaruv va kompyuter grafikasi
- 05.01.01 – Muhandislik geometriyasi va kompyuter grafikasi. Audio va video texnologiyalari
- 05.01.02 – Tizimli tahlil, boshqaruv va axborotni qayta ishlash
- 05.01.03 – Informatikaning nazariy asoslari
- 05.01.04 – Hisoblash mashinalari, majmualari va kompyuter tarmoqlarining matematik va dasturiy ta'minoti
- 05.01.05 – Axborotlarni himoyalash usullari va tizimlari. Axborot xavfsizligi
- 05.01.06 – Hisoblash texnikasi va boshqaruv tizimlarining elementlari va qurilmalari
- 05.01.07 – Matematik modellash
- 05.01.11 – Raqamli texnologiyalar va sun'iy intellekt
- 05.02.00 – Mashinasozlik va mashinashunoslik
- 05.02.08 – Yer usti majmualari va uchish apparatlari
- 05.03.02 – Metrologiya va metrologiya ta'minoti
- 05.04.01 – Telekommunikatsiya va kompyuter tizimlari, telekommunikatsiya tarmoqlari va qurilmalari. Axborotlarni taqsimlash
- 05.05.03 – Yorug'lik texnikasi. Maxsus yoritish texnologiyasi
- 05.05.05 – Issiqlik texnikasining nazariy asoslari
- 05.05.06 – Qayta tiklanadigan energiya turlari asosidagi energiya qurilmalari
- 05.06.01 – To'qimachilik va yengil sanoat ishlab chiqarishlari materialshunosligi

- 05.08.03 – Temir yo'l transportini ishlatish
- 05.09.01 – Qurilish konstruksiyalari, bino va inshootlar
- 05.09.04 – Suv ta'minoti. Kanalizatsiya. Suv havzalarini muhofazalovchi qurilish tizimlari
- 10.00.06 – Qiyosiy adabiyotshunoslik, chog'ishtirma tilshunoslik va tarjimashunoslik
- 10.00.04 – Yevropa, Amerika va Avstraliya xalqlari tili va adabiyoti
- 08.00.01 – Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 – Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 – Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 – Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 – Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 – Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 – Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 – Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 – Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 – Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 – Marketing
- 08.00.12 – Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 – Menejment
- 08.00.14 – Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 – Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 – Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 – Turizm va mehmonxona faoliyati

Ma'lumot uchun, OAK
Rayosatining 2024-yil 28-avgustdagi 360/5-son qarori bilan "Dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etishga tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro'yxati"ga texnika va iqtisodiyot fanlari bo'yicha "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali ro'yxatga kiritilgan.

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz:

1. Toshkent shahridagi G.V.Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti
2. Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
3. Toshkent irrigatsiya va qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti" milliy tadqiqot universiteti
4. Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti
5. Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari universiteti
6. Toshkent davlat transport universiteti
7. Toshkent arxitektura-qurilish universiteti
8. Toshkent kimyo-texnologiya universiteti
9. Jizzax politexnika instituti

MUNDARIJA

TIJORAT BANKLARI DAROMADINI OSHIRISHDA ZAMONAVIY TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH HAMDA AHOLI SAVODXONLIGINING ROLI	8
Ochildiyev Bexruz To'liqin o'g'li, Safarov Alisher	
ПРОБЛЕМЫ И БАРЬЕРЫ ВНЕДРЕНИЯ ЦИФРОВОГО БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА В МАЛЫХ И СРЕДНИХ ПРЕДПРИЯТИЯХ: ДОКАЗАТЕЛЬСТВА ИЗ РАЗВИВАЮЩИХСЯ И РАЗВИТЫХ ЭКОНОМИК	13
Муратова Наргиза Тахировна	
MILLIY IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISHDA ERKIN IQTISODIY ZONALARNI TASHKIL ETISHNING AMALIYOT TAHLILI	19
Gulmurodova Marjona Olimjon qizi, Dilmurodov Jurabek Ulug'bek o'g'li, Umida Yuldasheva Anasaliyevna	
O'ZBEKISTON TASHQI SAVDOSINING ASOSIY KO'RSATKICHLARI VA TENDENSIYALARI	24
Chintemirova Diyora Shuxrat qizi, Akbarova Barno Shuxratovna	
KOMPYUTER TARMOQLARINING MATEMATIK VA DASTURIY TA'MINOTI	29
Burhanova Zulhumor Odiljon qizi, Sayidov Nozimjon Abdulnosirovich	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA SUN'IY INTELLEKTNING MEHNAT BOZORIGA TA'SIRI	34
G'ayratova Zilola G'anijon qizi, Ibragimov G'anijon G'ayratovich	
MOLIYAVIY HISOBOTNING XALQARO STANDARTLARI VA ULARNING MILLIY HISOBOTLARGA TA'SIRI	39
Abdulkarimov Qamariddin, Keldibekova Munisa, Beknazarov Zafarjon	
SOCIAL MEDIA MARKETING (SMM) VA UNING BIZNESDAGI ROLI	44
Quryozov Quryozbek Ergash o'g'li, Yuldashev Abduhakim Abdulkarimovich	
O'ZBEKISTONDA TURIZM MARKETINGI ISLOHOTLARI	50
Panjiyev Abdullo Ixtiyor o'g'li, Toshev Nurbek Janon o'g'li	
QASHQADARYO VILOYATI MISOLIDA URBANIZATSIYA JARAYONLARINI TIZIMLASHTIRISH: STATISTIKA VA TAHLIL	55
Xidirova Shaxzoda Shuhratovna, Raximova Madina Shuxrat qizi	

QASHQADARYO VILOYATI MISOLIDA URBANIZATSIYA JARAYONLARINI TIZIMLASHTIRISH: STATISTIKA VA TAHLIL

Xidirova Shaxzoda Shuhratovna

Turon universiteti 3-bosqich bakalavr talabasi

Ilmiy rahbar:

Raximova Madina Shuxrat qizi

Turon universiteti o'qituvchisi (PhD)

Email: madinaraximova726@gmail.com

ORCID: 0009-0003-7548-6228

Annotatsiya: Maqolada Qashqadaryo viloyatining oxirgi yillardagi demografik, iqtisodiy va infratuzilma ko'rsatkichlari asosida urbanizatsiya jarayonlarining holati tahlil qilinadi. Maqsad – urbanizatsiya jarayonlarini tizimlashtirish yo'nalishlarini aniqlash hamda hududiy siyosat uchun amaliy takliflar ishlab chiqishdir.

Kalit so'zlar: urbanizatsiya, Qashqadaryo, demografik ko'rsatkichlar, shaharlashuv darajasi, infratuzilma, barqaror rivojlanish.

Abstract: This article analyzes the demographic changes, economic development trends, and infrastructure indicators of the Kashkadarya region in recent years. The main objective of the study is to assess the current state of urbanization processes, determine their impact on regional development, and identify priority directions for systematizing urbanization. In addition, the article proposes practical recommendations aimed at forming a sustainable urbanization policy in the Kashkadarya region.

Key words: urbanization, Kashkadarya region, demographic indicators, level of urbanization, infrastructure, sustainable development.

Аннотация: В данной статье анализируются демографические изменения, темпы экономического развития и показатели инфраструктуры Кашкадарьинской области за последние годы. Основная цель исследования – оценить текущее состояние процессов урбанизации, определить их влияние на региональное развитие и обозначить приоритетные направления систематизации урбанизационных процессов. Кроме того, в статье разрабатываются практические предложения, направленные на формирование устойчивой политики урбанизации в Кашкадарьинской области.

Ключевые слова: урбанизация, Кашкадарьинская область, демографические показатели, уровень урбанизации, инфраструктура, устойчивое развитие.

KIRISH

Urbanizatsiya — aholining yashash makonlari, ishlab chiqarish salohiyati va ijtimoiy infratuzilmaning shaharlar atrofida jamlanishi orqali shakllanadigan tarixiy-iqtisodiy jarayon hisoblanadi. Bu jarayon jamiyat rivojlanishining muhim bosqichi bo'lib, iqtisodiy faoliyatning markazlashuvi, xizmatlar tarmoqlarining kengayishi va aholiga qulay sharoitlar yaratishga zamin yaratadi. O'zbekistonda urbanizatsiya davlat siyosatining ustuvor yo'nalishiga aylangani bejiz emas — aholi farovonligini oshirish va hududlar raqobatbardoshligini kuchaytirish uchun zarur shartlar aynan shahar hududlarida shakllanadi.

So'nggi yillar ichida O'zbekistonda shaharsozlik siyosatini takomillashtirish borasida muhim qadamlar tashlandi. Xususan, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 10.01.2019 yildagi "Urbanizatsiya jarayonlarini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-5623-son¹ Farmoni urban rivojlanishning institutsional asoslarini belgilab berdi. Ushbu hujjat orqali viloyat markazlari va tumanlarda arxitektura, uy-joy qurilishi,

¹ <https://lex.uz/ru/docs/-4154818>

transport tarmoqlari va kommunal infratuzilmani zamonaviylashtirish bo'yicha kompleks yondashuv shakllantirildi. Bu siyosat hududlar bo'yicha integratsiyalashgan va rejalashtirilgan rivojlanish modelini yaratishga xizmat qilmoqda.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Urbanizatsiya jarayonlari nafaqat demografik o'zgarishlar, balki hududiy iqtisodiy struktura, infratuzilma rivoji va ijtimoiy transformatsiyani o'z ichiga oladi. Saskia Sassenning global shaharlar nazariyasi urban markazlarning kapital, mehnat va xizmatlar jamlanadigan iqtisodiy makonga aylanishini asoslab, urbanizatsiyaning hududiy iqtisodiy o'zgarish bilan bevosita bog'liqligini ko'rsatadi. Edward Glaeser esa shaharlarning xizmatlar diversifikatsiyasi hamda innovatsion ekotizimlar shakllanishidagi o'rnini ta'kidlab, urbanizatsiya iqtisodiy o'sishning muhim omillaridan biri ekanini ilmiy jihatdan asoslaydi.

O'zbekistonda urbanizatsiya bo'yicha o'tkazilgan ilmiy izlanishlar hududlar kesimidagi farqlarni aniqlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Kurbanov Pakhlavon Rustamovich tomonidan ilgari surilgan "mikroregional urbanizatsiya" kontseptsiyasi respublikaning tuman darajasidagi urban rivojlanish holati keskin farqlanishini ko'rsatib, urban infratuzilmaning notekis shakllanishi hududiy tafovutlarning asosiy omili ekanini ochib beradi. Bu yondashuv Qashqadaryo viloyati misolida alohida ahamiyatlidir, chunki viloyat ichida ham urbanizatsiya darajalari sezilarli farq qiladi.

T.S. Kakharovna va hamkor mualliflar tomonidan tayyorlangan "Urbanization and Geo-Urban Situation in Uzbekistan" nomli tadqiqotda O'zbekistonda urbanizatsiya umumiy darajasi global o'rtacha ko'rsatkichlardan pastligi qayd etilgan va bu holat boshqaruv, infratuzilma va geografik omillarning yetarlicha uyg'unlashmaganligi bilan izohlanadi. Bu ilmiy xulosa Qashqadaryoda urbanizatsiya jarayonlarini tizimlashtirishning dolzarbligini yana-da mustahkamlaydi.

Hududiy ijtimoiy o'zgarishlar nuqtayi nazaridan G. Abdiholikovanning "Social Aspects of Urbanization Development in Kashkadarya Region" nomli tadqiqoti muhim manbalardan biridir. Unda urbanizatsiyaning infratuzilma ta'minoti, migratsiya oqimlari va ijtimoiy almashinuv bilan bog'liq murakkab jarayonlari tahlil qilingan. Tadqiqot Qashqadaryoda urbanizatsiya jarayonlarining ijtimoiy asoslari yetarlicha o'rganilmaganligini ko'rsatadi.

Xalqaro tashqi manbalardan biri — Jahon bankining "How Can Uzbekistan Leverage Urbanization as a Driver of Sustainable Development?" hisobotida O'zbekiston urbanizatsiya orqali barqaror iqtisodiy rivojlanishni rag'batlantirish imkoniyatiga ega ekani ta'kidlanadi. Biroq infratuzilma sifati, boshqaruv tizimining murakkabligi va hududiy integratsiyaning sustligi urbanizatsiya sur'atlarini cheklab turgani qayd etiladi.

Umuman olganda, xalqaro va mahalliy ilmiy tadqiqotlar urbanizatsiyani demografik o'sish bilan cheklanmaydigan, balki iqtisodiy klasterlashuv, infratuzilma modernizatsiyasi, xizmatlar sektorining kengayishi hamda ichki migratsiya jarayonlari bilan uzviy bog'liq kompleks hodisa sifatida talqin qiladi. Qashqadaryoning hozirgi urbanizatsiya dinamikasi ushbu ilmiy yondashuvlarni to'liq tasdiqlaydi va viloyatning iqtisodiy modernizatsiya salohiyati aynan urban markazlar atrofida shakllanayotganini ko'rsatadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot metodologiyasi Qashqadaryo viloyatida urbanizatsiya jarayonlarini baholash uchun rasmiy statistika, Jahon banki va BMT Habitat ma'lumotlari, shuningdek, mahalliy hududiy rivojlanish hisobotlaridan olingan empirik ko'rsatkichlarga tayandi. Olingan ma'lumotlar dinamik qiyosiy tahlil, hududlararo solishtirish va urban ko'rsatkichlar o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni aniqlash orqali tahlil qilindi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Qashqadaryo viloyatida urbanizatsiya jarayonlari ko'plab iqtisodiy ko'rsatkichlarda o'z aksini topmoqda: shahar aholisi sonining ortishi, qurilish hajmlarining kengayishi, investitsiya oqimining ko'payishi hamda xizmatlar sektoridagi sezilarli faollik — bularning barchasi hudud urban tizimining faollashganini ko'rsatadi. Shu bilan birga, bu jarayon hududiy konsentratsiya kuchayishi bilan bog'liq murakkab vazifalarni ham yuzaga chiqaradi. Aholi zichligining oshishi, infratuzilma quvvatlarining yetarli darajada moslashmasligi va ijtimoiy xizmatlar bo'yicha talabning keskin ko'payishi hududni rejalashtirishda strategik yondashuvni talab qiladi.

Bu jarayonning asosiy komponentlari quyidagilardan iborat:

- demografik komponent — aholi sonining o'sishi va migratsiya oqimlari;
- iqtisodiy komponent — ishlab chiqarish va xizmat ko'rsatish markazlarining rivojlanishi;
- ijtimoiy komponent — ta'lim, sog'liqni saqlash hamda turmush sifati ko'rsatkichlarining yaxshilanishi;
- hududiy komponent — shahar va qishloq joylarining funksional integratsiyasi.

Urbanizatsiya tizimlashtirilgan holda boshqarilmasa, ekologik yuklama, infratuzilma yetishmovchiligi va ijtimoiy tengsizlik kabi salbiy oqibatlarni keltirib chiqaradi.

Qashqadaryo viloyati O'zbekiston janubi-g'arbida joylashgan bo'lib, 2025-yil holatiga ko'ra 3,4 milliondan ortiq aholi istiqomat qiladi. Shulardan taxminan 1,15 million kishi (33,8%) shahar joylarida, 2,25 million kishi (66,2%) esa qishloq joylarida yashaydi (1-jadval).

1-jadval. Qashqadaryo viloyatida aholi soni va urbanizatsiya tarkibining yillar bo'yicha o'zgarishi²

Yil	Aholi soni (ming)	Shahar aholisi ulushi (%)	Qishloq aholisi ulushi (%)
2010	2750	30,1	69,9
2015	2985	31,2	68,8
2020	3220	32,7	67,3
2024	3400	33,8	66,2

Ko'rinib turibdiki, so'nggi 15 yil ichida urbanizatsiya darajasining 3,7 foiz punktga oshgani hududda bosqichma-bosqich shaharlashuv jarayoni faollashayotganini ko'rsatadi. Bu o'sish hozircha respublika o'rtacha ko'rsatkichi — 49,5% darajasidan past bo'lsa-da, mazkur tafovut kelgusi yillarda hududning urban rivojlanishini jadallashtirish uchun katta salohiyat mavjudligini anglatadi.

Qashqadaryo viloyati respublikaning iqtisodiy jihatdan muhim hududlaridan biri sifatida urbanizatsiyaning nisbatan past boshlang'ich darajasidan kelib chiqib, so'nggi yillarda ushbu yo'nalishda tizimli, bosqichma-bosqich o'zgarishlar amalga oshirilmoqda. Bu jarayon shahar infratuzilmasining yangilanishi, xizmatlar sektori kengayishi va iqtisodiy faol hududlar shakllanishiga zamin yaratmoqda.

Quyida so'nggi yillardagi asosiy demografik, iqtisodiy va infratuzilma ko'rsatkichlari keltirilgan bo'lib, ular hudud urbanizatsiyasining istiqbolli yo'nalishlarini belgilashda muhim ahamiyat kasb etadi (2-jadval).

2-jadval. Qashqadaryo viloyatida asosiy demografik va iqtisodiy ko'rsatkichlarning holati (2023–2025-yillar)³

Ko'rsatkich	Qiymat va o'sish / holati
Doimiy aholi soni (1 iyul 2025)	3 673 755 kishi
Yalpi hududiy mahsulot (YHM) (2025-yil I–II choragi)	2024-yilning mos davriga nisbatan: 105,9 %
Sanoat sektori o'sishi	107,0 %
Qishloq xo'jaligi, o'rmon va baliq xo'jaligi	104,1 %
Investitsiyalar (asosiy kapitalga kiritilgan)	102,9 %
Qurilish ishlari	102,7 %
Chakana tovar aylanmasi	108,2 %
Xizmatlar sektori	113,0 %
Shahar va qishloq aholisi (2023, 2025)	2023-yilda shaharda ≈ 1 433 ming (43 %), qishloqda ≈ 1 901,5 ming (57 %) umumiy aholi 2025 — 3 673 755
Shaharization (urbanizatsiya) darajasi	Taxminan 43 % shaharda joylashgan aholi
Uy-joy bilan ta'minlanganlik darajasi	Qashqadaryoda - har bir aholi uchun yashash maydoni: 16,4–16,6 kv.m
Nikoh koeffitsiyenti	2024-yilning yanvar-sentabr oylarida — 6,7 promille; 2023-yilning mos davriga nisbatan 0,5 promillega kamaygan

² O'zbekiston Respublikasi Statistika agentligi ma'lumotlari asosida muallif tomonidan tuzildi.

³ Qashqadaryo viloyati statistika ma'lumotlari asosida muallif tomonidan tuzildi.

Yuqoridagi ma'lumotlarga ko'ra, shahar aholisi ulushi taxminan 43% bo'lib, bu urban va qishloq hududlari o'rtasidagi tafovutni kamaytirish uchun qo'shimcha imkoniyatlar mavjudligini anglatadi. Shahar aholisi o'sib borayotgani migratsiya jarayonlarining faollashganidan dalolat beradi va bu jarayon kelgusida shahar infratuzilmasini samarali rivojlantirish uchun yangi yo'nalishlar ochib beradi.

Yalpi hududiy mahsulot, sanoat, qurilish va xizmatlar sektorlaridagi barqaror o'sish urban iqtisodiy faolligi kuchayotganini bildiradi. Xizmatlar sektorining 113% darajadagi tezkor o'sishi hududda xizmatlar bozori kengayib, yangi iqtisodiy imkoniyatlar shakllanayotganini ko'rsatadi. Uy-joy bilan ta'minlanganlik darajasining 16,4–16,6 kv.m atrofida bo'lishi kelgusida uy-joy bozorini innovatsion qurilish texnologiyalari asosida yanada rivojlantirish uchun muhim asos yaratadi. Qurilish ishlari va investitsiyalar sur'atlarining o'sishi (~102,7% va ~102,9%) shahar infratuzilmasini kengaytirish jarayonining izchil davom etayotganini ko'rsatadi. Bu esa transport, yo'l, kommunal xizmatlar tarmoqlarini zamonaviylashtirish orqali urban markazlarini yanada jadal rivojlantirish imkonini beradi.

Demografik jarayonlarda kuzatilayotgan o'zgarishlar — tug'ilish, nikoh koeffitsiyenti va o'lim ko'rsatkichlaridagi dinamikalar — aholining ijtimoiy-iqtisodiy xulq-atvori o'zgarib borayotganini, bu esa kelgusida shaharlar uchun yoshlar siyosatini takomillashtirish imkoniyatlarini kengaytiradi. Masalan, nikoh koeffitsiyentining 2024-yilda 6,7 promille darajasida qayd etilishi shahar hayot tarziga moslashuv jarayonlari davom etayotganiga ishora qiladi.

Migratsiya oqimlarining barqarorlashuvi va shaharlarga ko'chib kelishning ortib borishi shaharlar iqtisodiy salohiyatini kuchaytirish hamda yangi ish o'rinlari, xizmatlar sektori va ijtimoiy infratuzilma istiqbollarini kengaytirish uchun qulay sharoit yaratadi. Sanoat sektorining 107% ga o'sishi ishlab chiqarish ko'lami kengayib borayotganini va urban hududlar atrofida iqtisodiy klasterlar shakllanishi uchun zamin yaratayotganini bildiradi.

Xizmatlar sektorining yuqori sur'atlar bilan rivojlanayotgani (113%) turizm, chakana savdo, sog'liqni saqlash va ta'lim yo'nalishlarida innovatsion xizmatlar ko'rsatish imkoniyatlarini yanada kengaytiradi. Shahar infratuzilmasi yuklanishining ortib borayotgani esa kelgusida transport tizimini raqamlashtirish, suv ta'minoti va kanalizatsiya tizimlarini modernizatsiya qilish hamda ko'chmas mulk bozoridagi talabni muvozanatlash bo'yicha yangi yechimlar ishlab chiqishga turtki beradi.

Uy-joy bozoridagi o'sish ehtiyoji — ayniqsa yashash maydoni ko'rsatkichining 16,5 kv.m atrofida bo'lishi — zamonaviy arxitektura, energiya tejankor uylar va jamoaviy turar-joy loyihalarini joriy etish uchun istiqbolli yo'nalish sifatida shakllanmoqda. Ichki migratsiya jarayonlari esa urban markazlarning iqtisodiy faolligi kuchayib, xizmatlar tarmoqlarining sifat bo'yicha takomillashuvi uchun qo'shimcha sharoit yaratadi.

Ijtimoiy xizmatlar tizimini rivojlantirish istiqbollari — ta'lim, sog'liqni saqlash, madaniyat va boshqa xizmatlarning shahar va qishloq hududlari o'rtasida barqaror muvozanatga erishishi — viloyatda ijtimoiy barqarorlikni mustahkamlashga xizmat qiladi. Demografik tendensiyalardagi o'zgarishlar esa yoshlar ulushi ortishi orqali urbanizatsiya jarayonini yangi bosqichga olib chiqish imkoniyatlarini yuzaga keltiradi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Tadqiqot natijalariga ko'ra, quyidagi chora-tadbirlar Qashqadaryo viloyatida urbanizatsiya jarayonlarini tizimlashtirish hamda barqaror rivojlanishni ta'minlashga yordam beradi:

1. Hududiy rejalashtirish strategiyasini yaratish.
2. Shahar, shaharchalar va qishloq hududlari bo'ylab xizmat ko'rsatish markazlarini aniqlab, ularni rivojlantirish.
3. Aglomeratsiyalar shakllantirish (masalan, Qarshi va atrof tumanlar, Shahrisabz yo'nalishi) orqali resurslar va infratuzilmani samarali taqsimlash.
4. Uy-joy dasturlari va arzon turar joylarni kengaytirish.
5. Uy-joy maydoni standartlarini oshirish hamda hududlarda yo'l, suv, gaz va kanalizatsiya infratuzilmasi yetkazilishi bo'yicha investitsiyalarni rag'batlantirish.
6. Transport va kommunal infratuzilmani yaxshilash, shaharlarda jamoat transporti tarmoqlarini kengaytirish.
7. Yo'l tarmoqlarini kengaytirish hamda periferiya hududlarni shaharga yaqinroq bog'lash.
8. Suv, elektr va axborot texnologiyalari tarmoqlarini barqaror va keng qamrovli qilish.

Ijtimoiy infratuzilma va xizmatlar — ta'lim hamda sog'liqni saqlash obyektlarini shaharlarda va chekka hududlarda teng ravishda joylashtirish, madaniyat, sport va ijtimoiy xizmatlar orqali shaharda yashash sifatini oshirish. Monitoring va raqamli boshqaruv — urbanizatsiya ko'rsatkichlarini GIS va statistik monitoringlar orqali doimiy kuzatib borish, prognoz modellari asosida resurs taqsimoti va turar joy siyosatini rejalashtirish, aholining ehtiyojlarini so'rovnomalar orqali aniqlashni o'z ichiga oladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 10.01.2019-yildagi "Urbanizatsiya jarayonlarini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-5623-son Farmoni. <https://lex.uz/ru/docs/-4154818>
2. Saskia Sassen. The Global City. – Princeton: Princeton University Press, 2001. – 416 p.
3. Edward Glaeser. Triumph of the City. – New York: Penguin Press, 2011. – 352 p.
4. UN-Habitat. World Cities Report. – Nairobi: United Nations Human Settlements Programme, 2022. – 348 p.
5. World Bank. How Can Uzbekistan Leverage Urbanization as a Driver of Sustainable Development? – Washington, DC: World Bank Publications, 2021. – 64 p.
6. OECD. Regional Outlook on Urban Development. – Paris: OECD Publishing, 2020. – 220 p.
7. P.R. Kurbanov. Urbanization of Micro-Regions in the Republic of Uzbekistan. – T.: Science and Innovation, 2023. – 112 b.
8. G. Abdiholikova. Social Aspects of Urbanization Development in Kashkadarya Region. – T.: Innovatsion Rivojlanish Nashriyoti, 2023. – 96 b.
9. T.S. Kakharovna, B.S.S. Kizi. Urbanization and Geo-Urban Situation in Uzbekistan. – Delhi: Indiana Publications, 2022. – 72 p.
10. UNECE. Urbanization and Industrialization in Uzbekistan: Challenges, Problems and Prospects. – Geneva: United Nations Economic Commission for Europe, 2019. – 58 p.

muhandislik **& iqtisodiyot**

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir Alibekov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

5-Maxsus son.

Bakalavr talabalarining maqolalari to'plami

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali 26.06.2023-yildan
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№S-5669245 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: №095310.

**Manzilimiz: Toshkent shahri Yunusobod
tumani 15-mavze 19-uy**

+998 93 718 40 07

<https://muhandislik-iqtisodiyot.uz/index.php/journal>

t.me/yait_2100